

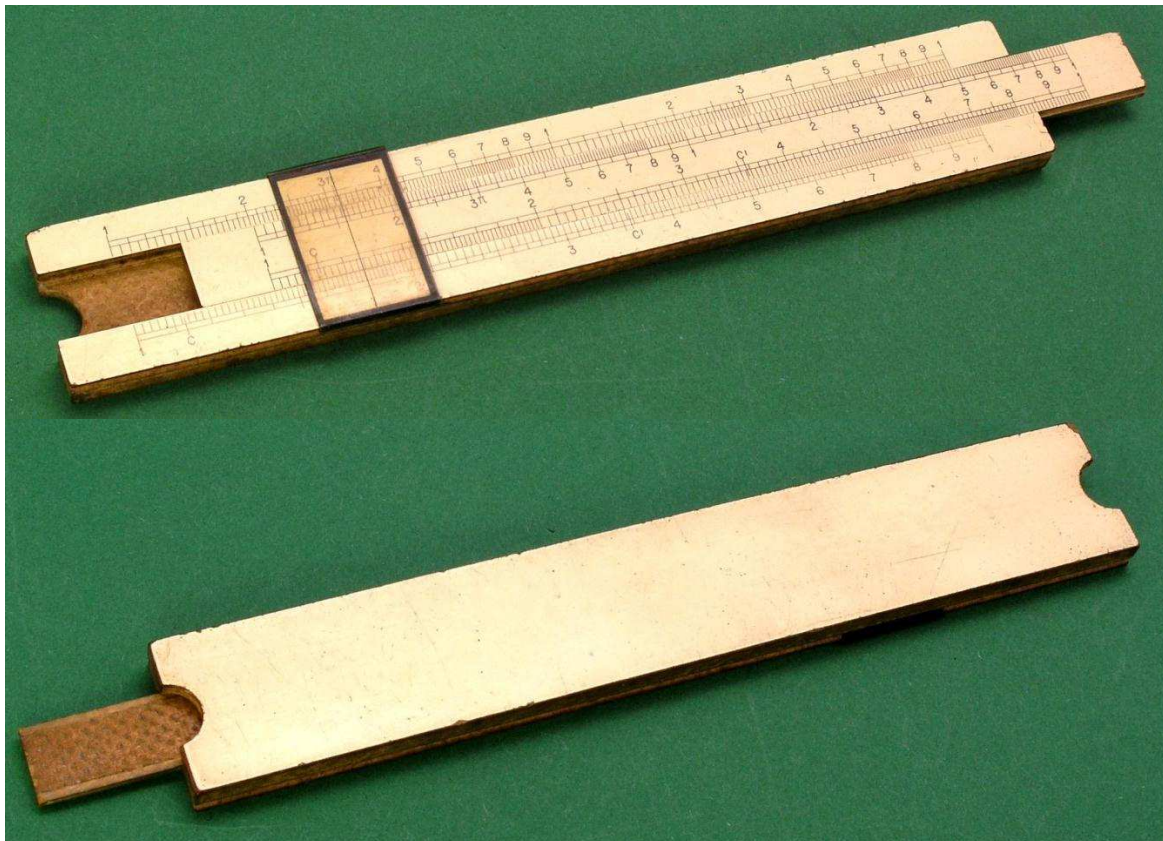
MYSTERY ZAKREKENLINIAAL UIT FRANKRIJK

Otto van Poelje

Mijn meest recente mystery object oogt weinig indrukwekkend: een rekenliniaaltje van 174 x 28 x 7 mm.

De stand in een curiosamarkt, waar ik deze kocht, bevatte verder alleen naaigarnituren en andere voorwerpen uit die branche. De standhouder verzekerde me, dat hij alleen in Frankrijk inkocht. Dit is geen absoluut bewijs dat het object in Frankrijk geproduceerd is, maar wel een sterke aanwijzing.

Op het eerste gezicht een simpel en goedkoop rekenschuifje van hout, beplakt met geverniste papierstroken waarop in zwart/wit de schalen gedrukt staan van het elementaire type Mannheim, maar zonder de trig-schalen op de achterkant van de schuif (de asymmetrische dwarsdoorsnede van de schuif staat "omdraaien" trouwens niet toe).

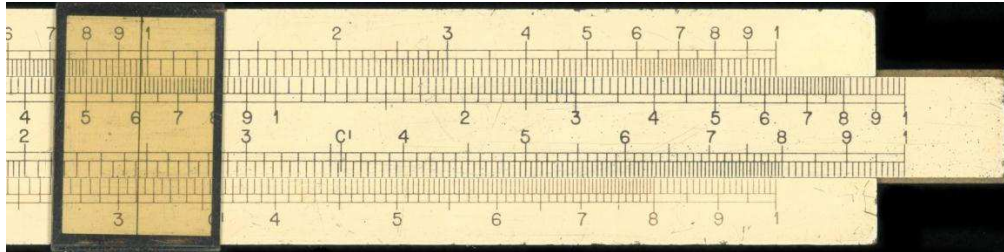

De looper is een aan twee kanten omgebogen stukje transparant celluloid, wel enigszins "trompe-l'oeil" want het "glasraam" is - met de haarlijn - er achter opgeschilderd met zwarte verf. Ook is er geen veertje bovenaan de looper om de haarlijn haaks te houden: met de duim aan de onderkant drukken is vereist voor nauwkeurig gebruik. Op geen enkele plaats is een aanduiding van een fabrikant te zien, ook niet met vergroting of onder UV licht.

Het interessante van de liniaal komt pas aan het licht als we de schuif uittrekken en kijken naar het oppervlak van de achterkant van de schuif en van de goot onder de schuif: dit vertoont het typische wafelpatroon van de onderkant van het welbekende hardboard (Engels: Masonite, Frans: Isorel). Hardboard wordt geperst uit vezelige houtpulp, een restproduct van houtproductie, en voorzien van een glanzende bovenlaag. Aan de kopse kanten is een horizontale lijmnaad te zien, ongeveer halverwege boven- en onderkant. De lijmnaad verbindt waarschijnlijk de "wafelige" zijden, terwijl de papierstroken op de glanzende zijden aan de buitenkant zijn geplakt. Het valt op dat alle

zijanten ook vlak en glanzend zijn. Zelf heb ik nooit eerder een rekenliniaal gezien van hardboard. Waarschijnlijk geproduceerd rond de oorlogsjaren waarin veel materialen schaars waren. Ook bijzonder is de lengte van de schalen: 15 cm in plaats van de gebruikelijke 12,5 cm voor zaklinialen. In Frankrijk heeft Graphoplex deze lengte geproduceerd (bijvoorbeeld nr. 615), maar ook in andere landen komt dit wel voor, bijvoorbeeld de Nestler nr. 22. Volgens Ronald heeft Graphoplex echter alleen met lichamen van kunststof gewerkt. Toch lijkt de belettering van de schalen, en vooral de gauge mark π , heel veel op die van Graphoplex.

Wat minder opvalt, is de afwijkende overgang in resolutie van de schaalmarkeringen. Bijna altijd zijn er op een

logschaal, zoals C en D, twee overgangen: bij 2 of 3, en bij 4, 5 of 6. Deze mystery liniaal heeft als enige mij bekende rekenliniaal de tweede overgang bij 8, dat wil zeggen tussen 2 en 8 heeft de C/D schaal markeringen met stapgrootte 0,05 en pas boven de waarde 8 gaat deze stapgrootte over in 0,10. Beneden de waarde 2 is de stapgrootte 0,02.

In contacten met Ronald en met Daniel Toussaint in Frankrijk kwam het volgende boven water. Daniel heeft zelf twee rekenlinialen van hardboard (Isorel), maar dat zijn meer complexe en gespecialiseerde rekenlinialen. De een is voor berekening van alcoholpercentages in wijnen ("ébulliométrie") van Dujardin Salleron, model 570/4 uit 1943, maar de maker is daar niet op vermeld.

De andere Isorel liniaal is voor berekeningen van springveren ("ressorts") volgens de methode van Camille Reynal, met een beschrijving uit 1950. Van deze laatste liniaal is een mogelijke fabrikant "Anc. Etablts Demoulin M.A.G. Grav.", waar helaas verder niets over bekend is.

Uit het voorgaande mag de voorzichtige conclusie worden getrokken dat dit liniaaltje inderdaad is geproduceerd in Frankrijk eind 40'er jaren, misschien door de genoemde firma "Demoulin". Bij het ontwerp van de schalen zou Graphoplex betrokken kunnen zijn geweest in de beginfase van zijn bestaan, rond 1949.

Maar het is nog een raadsel wie het initiatief genomen heeft tot het produceren van dit simpele en goedkope rekenliniaaltje, en welk succes er mee is bereikt.

Gezien de onbekendheid van dit model bij verzamelaars, was het waarschijnlijk niet zo'n succes